

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Andreæ Vallensis Vvlgo Del Vavlx Andanensis, I. V. D. Et
In Alma Academia Lovaniensi SS. Canonum Professoris
Ordinarii, Paratitla Ivris Canonici Sive Decretalivm D.
Gregorii Papæ IX. Svmmaria Ac ...**

Delvaux, André

Coloniæ Agrippinæ, 1686

Tit. 19. De divortiis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62177](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62177)

sint: neque enim omnes quancumque aut indistinctè ad illud impugandum admittendi sunt. Nam si quis tempore denuntiationis à Sacerdote factæ tacuerit, is postea contracto matrimonio non auditur, & repellitur ab accusatione; nisi denuntiationem probabiliter ignoraverit, vel juret, quòd de novo post denuntiationem didicerit ea, quæ objecturus est, quodque ad hoc ex malitia non procedat; nam tunc licet ab iis didicisset, qui tempore denuntiationis siverint, repelli non debet, *c. ult. h. t.*

2. Similiter si petatur dissolvi matrimonium ob aliquod impedimentum, quod non continet delictum conjugum, nec alterius, quàm conjugum inter sit, illud dissolvi; veluti, si idè, quia vir sit frigidus vel maleficiatus, aut aliter impotens ad matrimonii actum, vel erratum fuerit in conditione status: tum accusatio ad solos spectat conjuges. Quod si delictum contineat, ut quia aliqui in gradu vetito contraxerint, vel contrahere velle dicuntur, tum quilibet ad accusandum matrimonium admittitur: potissimum tamen parentes, iisque deficientibus proximiores cognati & agnati, id est, frater, soror, patruus, avunculus, amita, matertera, & horum descendentes, *c. Videtur 3. h. t. can. 1. cum seq. xxxv. q. 6.* quia tales genealogiam suam, consanguinitatemque & affinitatem inter contrahentes optimè norunt; ideoque favore matrimonii cæteris præferuntur, *d. 6. Videtur*: licet aliàs in criminalibus causis & contractibus non admittatur neque pater in causa filii, neque filius in causa patris, *d. cap. Videtur*. Progenie verò omni deficiente, ab antiquioribus & honestioribus, quibus eadem propinquitas vel affinitas nota verisimiliter esse debet, accusatio testimoniumque recipi potest, *d. can. 1. cum seq. xxxv. q. 6.* Ubi tamen alter conjugum divitiis, honore, nobilitate & potentia prævaleret, testimonium parentis inferioris omninò suspectum redderetur, nulloque modo admittendum, quandoquidem parentes filiorum incrementa & honores affectare competantur.

3. Quoties igitur aliqui propter impedimentum consanguinitatis vel affinitatis separari petuntur, duobus vel tribus testibus adhibitis, qui de eadem consanguinitate supersint, vel totidem senioribus & melioribus loci, id legitime

comprobari debet, *c. Quoties 5. sup. de testib.* Qui quidem testes etiam personaliter coram Judice compareant & testimonium dicant necesse est, non etiam per litteras, *c. 2. h. t.* insuperque duplici adhibito juramento: primò, quòd non privato odio, neque amicitia, neque pro aliquo commodo, quod habuerint, vel habeant, vel habituri sint, ad hoc fuerint inducti: deinde quòd, sicut ipsi dicunt, rei veritatem acceperint à majoribus suis, credantque ita esse, *d. e. Quoties, can. 3. 4. & 5. xxxv. q. 6.*

4. Cæterum licet olim, quando ad septimum usque gradum prohibitio matrimonii inter consanguineos & affines extendebatur, testes de auditu, non etiam de visu, admitterentur ad eum usque gradum, ob brevem hominum vitam: tamen, postquam ista prohibitio ad quartum gradum reducta est, hoc de auditu testimonium in Concilio Lateranensi rejectum fuit; exceptis duodecim casibus, qui referuntur in *cap. Licet 47. sup. de testibus*, ubi vide.

TITULUS XIX.

De divortiis.

1. Divortium quid sit, quòtriplex, & in quo à Repudio differat.
2. Matrimonium aliud legitimum, non ratum, aliud ratum, non legitimum.
3. Matrimonium legitime contractum jura Pontificis est insolubile.
4. De matrimonio inter infideles contracto.

1. **I**nstituta peractaque legitime accusatione, ad ipsam matrimonii dissolutionem seu divortium pervenitur. Nam divortium est dissolutio matrimonii, quæ utroque conjugate vivente contingit, *Gloss. in can. 1. xxxii. q. 7.* dictum à diversitate mentium, quia in diversas partes eunt, qui distrahunt matrimonium, *p. 2. D. h. t.* vel potius à Divertendo seu Divortendo, ut alii malunt: nam & *divortia aquarum* dixit Cicero, & *divortia itinerum*. Livius.

Differt Divortium à Repudio, quòd illud inter virum & uxorem tantum fieri dicatur, Repudium verò sponsæ remitti videatur, & in

& in uxoris personam non absurdè cadit, ut dicitur in l. *Inter stuprum* 100. D. de verb. signif. Et in l. *Inter Divortium* 191. eod. tit. repudiati posse dicitur etiam futurum matrimonium, non rectè autem sponsa divortisse.

Divortium sumitur dupliciter; primò pro diremptione matrimonii quoad vinculum, & propriè divortium dicitur. Secundò pro separatione conjugum quoad thorum & cohabitationem, durante tamen adhuc matrimonii vinculo; quod impropriè divortium appellatur.

2. Ut autem sciatur, quod & quâ ratione matrimonium dissolvatur. Notandum, matrimonium aliud esse verum seu legitimum, non ratum; aliud ratum, non legitimum; aliud legitimum & ratum. Legitimum est, quod secundû legis vel provinciæ mores contrahitur: cuiusmodi est matrimonium inter infideles, secundû eorum leges contractum: non enim est ratum seu firmum, quia non est indissolubile. Ratum, non legitimum, est matrimonium, contemptis Juris solemnitatibus nuptialibus, solo affectu maritali contractum: quale est clandestinum matrimonium inter fideles, Jure Decretalium. Quod addo, quia post Conc. Trid. ejusmodi matrimonium est nullum. Legitimum & ratum est, quod inter fideles legitime seu secundum leges patriæque mores contrahitur.

3. Tamen si Vero Jure Civili certas ob causas matrimonium semel legitime inter aliquos contractum, verè & omninò dirimi poterit, etiam quoad vinculum, ut videre licet toto Tit. D. de divortio, & Tit. Cod. De repudiis: veluti captivitate aliave ex causa: tamen Jure Pontificio matrimonium semel inter fideles legitime contractû, si consummatum fuerit, non aliter solvi potest, quoad vinculum, quàm per mortem alterius conjugis, & *Gaudemus hoc tit. can. Puto* & alia xxxii q. 1. quia quos Deus conjunxit homo non separet. & ult. sup. De translat. Episcopi: & quia matrimonium repræsentat unionem Christi cum Ecclesia per charitatem & per naturæ conformitatem: proindeque ut illa est indissolubilis, ita & matrimonium indissolubile esse debet. Adeo ut, licet alter conjugum vel labatur fortè in hæresim, vel transeat ad infideles, tamen idcirco vinculum conjugale inter eos dissolvi nequeat, & 1. & e. *Quanto* 7. hoc tit.

Dixi, semel legitime contractum: quia si in-

ter eos contractum sit, inter quos ob aliquod impedimentum puta consanguinitatis vel affinitatis in gradu prohibito, prohibitum est matrimonium licet sit ipso jure nullum, & proinde de jure dissolvi non debeat: attamen uti de facto contractum fuit, ita etiam jure Pontificio de facto distrahi & dissolvi potest, & ult. h. 1 non quidem propria auctoritate contrahentium, sed tantum auctoritate Judicis Ecclesiastici, vel saltem ex officio Judicis ordinarii, & Porro 3. hoc 1.

4. Quod si tamen pagani, id est non Christiani, in gradu, lege Canonica tantum prohibito, matrimonio juncti ad fidem convertantur, non dirimetur matrimonium, nec quoad vinculum nec quoad thorum. Verùm si paganus plures uxores habuerit, post fidem susceptam, dimissis cæteris, adhærebit primæ: sicut & si repudiata prima cum secunda contraxerit, licet repudiata interim cû alio contraxisset: nec poterit dimissor hoc casu obicere fornicationem dimissæ, nisi aliàs fuerit fornicata, & e. *Gaudemus in fine.*

Si vero infidelium conjugum alter ad fidem Christianam convertatur, alter autem perseveret in infidelitate, & vel nullo modo, vel non sine blasphemia divini nominis, vel ut conjugem petrahar ad peccatum mortale, ei cohabitare velit, dirimi poterit matrimonium, & fidelis ad secunda, si voluerit, vota transire, & 1. *Quanto, & d. e. Gaudemus*: quia licet matrimonium verum seu legitimum inter infideles existat, nō tamè est ratû, quia non repræsentat conjunctionem Christi cum Ecclesia, & e. *Quanto, vers. Nam est.* Aliàs per solam conversionem alterius seu baptismum non dissolvitur, ut patet ex 1. *Corinth. 7. can. iam nunc* xxviii q. 1.

Non obstat prædictis, de indissolubilitate matrimonii inter fideles legitimi consummati, illud Matth. 5. *Omni, qui dimiserit uxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eam mæchar: & qui dimissam duxerit, adulterat.* Et rursus cap. 19. *Quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mæchatur: & qui dimissam duxerit mæchatur:* ex quo colligi videtur, licere uxorem dimittere fornicariam, & aliam ducere. Nam Respond. sensum verborum Matth. 5. esse, ipsi imputandum adulterium uxoris, quod eidem non imputabitur, si dimiteret ex causa fornicationis, quia tunc mæchantem dimitteret. Similiter Matth. 19. sensus

tas est, quod sit ei auctor, ut moechetur. Aliter responderi potest, prædicta verba intelligi de dimissione quoad thorum, cuius fuerit acta facta mentio, non autem de dimissione quoad vinculum. Nam cum Christo moveretur quæstio à Pharisæis de perfecta dimissione, qualis fiebat per libellum repudii, & hæc dimissio contineret quoque separationem à thoro & cohabitatione conjugis, & præterea potestatem ducendi aliam uxorem; Christus in sua responsione ita distinxit, ut alterum, scilicet separationem à thoro & cohabitatione, diceret esse licitum, sed ex causa fornicationis dumtaxat, non aliter; alterum verò diceret esse illicitum, & verum adulterium. Cuius responsionis prior pars continetur illis verbis, *Quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, scilicet peccat, quod subaudiendum, vel, quod utique non licet: posterior verò illis verbis, & qui dimissam duxerit, adulterat vel moechatur: ita ut particula, nisi, accipiatur quidem exceptivè, sed ad priorem partem responsionis dumtaxat pertineat, non autem ad alia sequentia.*

§ I.

De dissolutione matrimonii, rati non consummati.

1. Dissolvitur huiusmodi matrimonium per Religionis ingressum.
2. Per dispensationem summi Pontificis.

1. **C**eterum matrimonium ratum, non consummatum, inter fideles dissolvi posse per solemnem Religionis approbata ingressum seu professionem, ab altero conjugum factam, etiam altero repugnante, patet ex cap. *Commissum* 16. sup. *De sponsalibus & aliis similibus*, Coac. Trid. Sess. 24. can. 6. manensque in sæculo post emissam professionem alterius (quam expectare teneatur) si continere nolit, iterum contrahere potest, cap. *Ex publico* 7. sup. *De convers. conjugat.* Ratio, cur dissolvi tunc matrimonium possit, licet sit Sacramentum, est, quia repræsentat unionem Christi cum Ecclesia tantum per gratiam, non etiam per charitatem & naturæ conformitatem: ideoque cum illa sit dissolubilis per peccatum mortale, etiam matrimonium, unionem illam repræsentans, dissolubile erit & imperfectum Sacramentum

Cum enim Sacramentum matrimonii primò significet conjunctionem Christi cum anima, per gratiam: secundò conjunctionem Christi cum Ecclesia, per charitatem, tertio conjunctionem Christi cum Ecclesia, per naturæ conformitatem: & ex his significationibus primam dumtaxat habet matrimonium, ratum, non consummatum, quippe per quod conjugati nondum sint perfectè duo in carne una: non est perfectum Sacramentum, quoad omnem significationem, sed imperfectum, & dissolubile.

Non obstat illud *Quos Deus conjunxit, homo non separet*: quia intelligitur de matrimonio consummato, non autem de rato tantum.

2. Secundò, dissolvi potest per dispensationem summi Pontificis, prout constat sæpè ex gravibus causis dispensasse, vide Navar. in *Manuale* c. 22. n. 21.

Cur autem non æquè dissolvatur per Ordinis sacri, vel etiam Episcopalis susceptionem, atque per professionem Religionis approbata: ratio est hæc, quia Ordo sacer & status Episcopalis non pugnat ex natura sua cum statu conjugali & usu matrimonii (prout patet in Sacerdotibus & Episcopis Græcis) sicut Religio, quæ est mors quædam spiritalis, consistens in totali rerum omnium temporalium abdicatione.

§ II.

De dissolutione matrimonii quoad thorum.

1. Casus, quibus hoc modo dissolvitur matrimonium.
2. Casus, quibus non dissolvitur.

1. **C**ertissimi porro Juris est, matrimonium ratum & consummatum posse etiam inter fideles dissolvi quoad thorum & cohabitationem, manente inter eos vinculo matrimonii, ut patet ex toto hoc Tit. Decretal. & definitur per Concil. Trident. Sess. 24. can. 8. Et quidem primò fieri id potest mutuo consensu, ad perfectiorem statum acquirendum: veluti si uterque voveat perpetuam castitatem, aut ad Religionem transeat, c. 1. & 2. sup. *De convers. conjugat.*

Secundò, fit hæc separatio, si alter conjugum spiritaliter fornicatus fuerit, nempe si

labatur in hæresim, vel in gentillimum decidat, *c. 2. & seq. h. t.*

Tertio, si alter alterum impellat ad peccatum, ita ut cum eo sine periculo offensionis divinæ, suspicionis apud homines, participationis in crimine, cohabitare non possit, *d. e. 2. h. t.* Eadem est ratio, si dimissio iudicetur necessaria ad emendationem & correctionem uxoris, *c. Si vir 3. inf. de adulteriis.*

Quarto, si alter in alterum sæviat nimium: nisi forte maritus sufficientem det cautionem, arbitrio iudicis, de non offendenda uxore, *c. 1. sup. de lite non contestata &c.*

Quinto, Vorum ultramarinum, ad liberandam terram sanctam etiam invita uxore, vir emitte & adimplere potest, *cap. Ex multa §. in sancta sup. De voto & voti redempt.*

Sexto, si alter conjugum adulterium vel fornicationem (quo nomine omnis illicitus coitus etiam contra naturam continetur) commiserit, *c. Accusatores, c. Intelleximus, & c. fin. inf. de adulteriis, juxta illud:*

Frangenti fidem, fides frangatur eidem. Idque obtinet, licet alter alteri iuraverit, nunquam se repudiaturum, quia causa adulterii vel fornicationis supervenientis semper excepta videtur, *c. Quomodo 25. sup. de iurejurando.* Pendente autem iudicio de adulterio, non fiet separatio thori, nec ante probatam accusationem privari accusatus debet iure, quod in alterum habet, *c. 2. sup. de lite non contestata &c.* Attamen non tenetur vir uxorem, vel contra, ob adulterium aut fornicationem dimittere, si poenitentia ducta emendetur, nec perseveret in crimine: imò cessante scandalo, dimissam & non perseverantem in crimine potest sibi reconciliare. Alioqui adultera, quam recipere non vult, ad agendam perpetuam poenitentiam in claustrum aliquo cum mulieribus Religiosis collocanda est, *cap. Gaudeamus 19. sup. de convers conjugat.*

Cæterum observandum, licet alteri conjugum hanc separationem ob fornicationem alterius facere propria auctoritate, quoad thorum dumtaxat, non etiam quoad cohabitationem, quia est res publica & quæ scandalo esse potest, ideoque non nisi iudicio Ecclesiæ fieri debet, *c. Porro 3. h. tit. nisi adulterium fuerit omninò publicum & notorium, c. Significasti Aboctit.*

Ob furtum, verò vel aliud crimen, aut ob morbum conjugis non fit hæc separatio, *d. e. 2. h. t.* Nec observatur *Novel. De nuptiis, c. 16. §. hinc itaque causas; neque l. tubemus §. inter culpa Cod. de repudiis; nec rursus Novel. 117. c. 8. & seq.* quia per Jus Canoniceum, cui in causis matrimonialibus standum est, corriguntur.

2. Sed & certis casibus alter conjugum separari ob fornicationem seu adulterium non potest. Primò, quando tantum materiale est adulterium: veluti si mulier vim passa fuerit, *can. Itane, cum similibus xxxii. q. 5.* ubi non est culpa, ibi nec pœna esse debet: vel si quis fraudulenter sub specie mariti aliquam cognoverit, *can. In lectum xxxi. q. 2.*

Secundò, quando uterque pari crimine tenetur, *c. Intelleximus & c. fin. inf. de adulteriis;* quia paria delicta mutua compensatione tolluntur.

Tertio, quando vir uxori fuit auctor adulterii, veluti si eam prostituerit, *c. Discretionem sup. De eo qui cognovit consanguineam &c.*

Quarto, quando post cognicum adulterium uxoris rem cum ea habuit, *can. Si quis uxorem xxxii. q. 3.*

Quinto, quando repudiata uxore ante Baptismum, ambo deinde ad fidem convertuntur, nam uxore, licet fuerit à secundo viro ante Baptismum cognita, prior nihilominus erit reconcilianda, *c. Gaudeamus h. t.* Si sine causa & temerè uxor diverterit, excommunicatur, *can. Si qua mulier Dist. 30.* (nisi ex iracundia divertens redierit statim) & restitui ante omnia marito repetenti, si cut & è diverso, debet: nisi exceptio fuerit legitima, ut si uxor virum repetens publicè sit adultera, vel viro repetente uxorem timeatur nimia eius sævitia. Videantur quæ supra diximus de hac restitutione, *Tit. De restitut. spoliatorum lib. 2.*

TITULUS XX.

De donationibus inter virum & uxorem, & de dote post divortium restituenda.

1. Dos quid sit. Est adventitia vel Professitia.

2. De